

STANISŁAW RODKIEWICZ

ADWOKAT

303/61/37

12-300

Z PRZESZŁOŚCI
MIAST POLSKICH

WARSZAWA

—
1926

STANISŁAW RODKIEWICZ

ADWOKAT

303/62/87

Z PRZESZŁOŚCI
MIAST POLSKICH

Wydz. Bibl. Prawnicza

1806103934

WARSZAWA

1926

Ordynacya Miasta Dziedzicznego Łasku.

fig. 1.

Teofil Wójciech Strabia na Łatuskach Łatuski Kasztelan
Buski, Starosta Powiatowy Chęciński Kommissarz Rze-
czy Płcej Skarbu Koronnego, Rtmistrz Kawalerji Na-
rodowej, Orderow Orła Białego y S. Stanisława kawaler, Dzie-
dzie y Pan Miasta Łasku aktualny.

Wiem w Obci y hazardem z osobna ko-
mu o tym wiedzieć należy, mianowicie
Urzędowi Miejskiemu, y Kasałdowi Żydo-
wskiemu, Miasta moiego Dziedzicznego
Łasku, niemniej Obywatelom wszystkim
Miasta tegoż Chrześcianaom, iako też y
Żydom, ludźmi wszelkim Zwiernychom
mojej Dziedzicznej Urzędnihom, iako
niec całej Publiczności wiadomo czynię.
Rząd, Sprawiedliwość y Porządek w każdym
Towarzystwie, z najwyższymiż Co-
trzebny bacząc, amagnąc by miasto mo-
je Łask, temi utrzymywało y Prawi-
dły, i dolepszay sytuacyi przysię mo-
gło. Ponieważ już to przez różne Kłę-
ski Kłopoty, już przez dopuszczane
z Woli Najwyższego dawnicy prozary, już
nathonice, przez ciągłe zaniedbanie, wie-
le od swoich dawnych ustaw odstąpiło,
y do coraz większego nieładu y nieporząd-
ku przychodzi. Przeto zapobiegając dal-
szemu, tegoż Miasta upadłowi, le na-
stępujące Stanowisko onemuż Przypisy.
które iako na prawach, Poskim y Kró-
jowym grontuując się, tak najwyższy
dopełnianie mieć chce, y nakazuje.
A ponieważ utwierdzić tym nieetykiet
Chrześcianaom iaz y Żydzi równie

Z PRZESZŁOŚCI MIAST POLSKICH.

Na zachodzie panuje ożywiony ruch naukowy celem zbadania roli miast i mieszczaństwa, jaką odegrały one w życiu państwa. Kwestja ta dla Polski ma tem ważniejsze znaczenie, gdyż w przeszłości nie zdobyliśmy się na utworzenie silnego polskiego mieszczaństwa, a powstanie i zorganizowanie mieszczaństwa rodzimego w Polsce odrodzonej należy do najważniejszych zadań doby współczesnej. To też badania stanu tej sprawy w przeszłości i wszelkie materiały z tej dziedziny winny być skrzętnie zbierane i rejestrowane.

W myśl tej potrzeby pragnę podać do wiadomości statut o urządzeniu stosunków miejskich w mieście Łasku.

Tytuł tego dokumentu brzmi: „Ordynacja miasta dziedzicznego Łasku, Teofil Wojciech hrabia na Żaluskach Żaluski, kasztelan Buski, starosta powiatowy Chęciński, Komisarz Rzeczypospolitej Skarbu Koronnego, rotmistrz kawalerji narodowej, orderów Orła Białego i Św. Stanisława kawaler, dziedzic i pan miasta Łasku aktualny”. Ordynacja kończy się słowami: Dan w mieście Łasku dnia 25 Octobra 1790 r. Teofil Wojciech hrabia Żaluski. Zaznaczyć należy, że dokument ten w całości spisany jest ręką Teofila Żaluskiego.

Zanim podamy w pełnym tekście wzmiankowany dokument, sądzimy, że krótki rzut oka na podstawy prawne, na których opierało się powstawanie oraz rozwój miast w Polsce aż do czasów ostatnich, jest koniecznem tłem, na którym uwypukli się rozpatrywany przez nas dokument, z uwzględnieniem w szczególności b. Królestwa Kongresowego, w którym położony jest Łask. W notatce tej również należy się słów kilka osobie Teofila Żaluskiego, twórcy rzezonego statutu miejskiego dla miasta Łasku, niegdyś w województwie sieradzkim, obecnie w Łódzkiem, nad rzeką Grabią i jej dopływem Pisią położonego.

Przed konstytucją Sejmu Wielkiego Polska składała się z wielkiej ilości państweczek, bo każda wieś szlachecka (lub miasto królewskie i prywatne) stanowiła dla nich prawie odrębne państweczko z dziedzicem na czele. Każde miasto królewskie było republiką uposażoną w pewne przywileje. Pełnoprawnymi obywatelami państwa była szlachta, chłopci i mieszczenie miast prywatnych byli poddanymi swych panów, mieszczenie zaś miast królewskich, obywatelami tego miasta, którego prawa miejskie posiadali.

Zasadniczą reorganizacją urzędów miejskich zajął się dopiero Wielki Sejm, który w kwestji miast powziął 4 konstytucje: 1) Zasady do projektu o miastach, 2) Miasta nowe królewskie wolne w państwach Rzeczypospolitej, 3) Urządzenie wewnętrzne miast wolnych i wreszcie 4) Urządzenie sądów miejskich i asesorji (1791).

Konstytucje te jednak dotyczyły jedynie miast królewskich, miast prywatnych nie obejmowały, mogły one jednak być niemi objęte, o ile na to zgodził się ich właściciel.

Większość miast w Polsce nie powstaje tak, jak to było na zachodzie, w drodze rozwoju, ale pojawiają się, jako organizacje gotowe według wzorów zachodnich. Trzy takie wzory występują w Polsce: Magdeburg, Chełmno i Środa na Ślązku, a właściwie wszystkie według wzoru Magdeburskiego, bo i Chełmno i Środa zaczerpnęły swe prawa z Magdeburga.

Kiedy książę lub pan danego terytorjum zamierzał lokować miasto na prawie niemieckiem, wchodził w układ z jakimś zamożnym osobnikiem, omawiał z nimi warunki, a nakoniec wystawiał przywilej lokacyjny. Przywilej ten określał uposażenie miasta, mieszczen i lokatora, ich prawa i obowiązki.

Każdy osadnik otrzymywał dworzyszczę na zbudowanie domu (w Krakowie 36 łokci szerokości i 72 długości), z którego obowiązany był płacić roczny czynsz gruntowy i czynsz z kramu lub sklepu, o ile taki posiadał. Pozatem był zupełnie wolnym mieszczaninem. Lokator czyli zarządca zostawał z reguły zastępcą i pełnomocnikiem pana miasta, czyli wójtem dziedzicznym z bardzo ważną władzą nad miastem. Oprócz pewnej ilości łąnów, którą otrzymywał na własny użytek, oraz własnych sklepów jak jatki, młyny i t. p., nadto część czynszów, opłacanych na rzecz pana przez mieszczan, przypadała wójtowi ($\frac{1}{5}$ lub $\frac{1}{6}$), oraz $\frac{1}{3}$ kar sądowych.

Przez długie wieki rozwój miast polegał na walce z wójtami i dążeniem miast było skupywanie na swą rzecz praw wójtów dziedzicznych i tym sposobem pozbycie się ingerencji tego czynnika do spraw i dochodów miejskich.

Powracając do epoki, w której powstała omawiana przez nas ordynacja miejska miasta Łasku, t. j. końca XVIII wieku, należy zaznaczyć, że publicystyka polska drugiej połowy tegoż wieku, dochodząc genezy klęsk Rzeczypospolitej, upośledzenie mieszczaństwa poczytywała za jedną z ważniejszych przyczyn jej upadku. Z tych przyczyn wzięła w szczególną opiekę sprawę miejską i gorliwie ją popierała, wykazując konieczność zniesienia wszelkich przeszkód, tamujących ekonomiczny rozwój miast, a tem samem usuwających mieszczaństwo od czynnego udziału w pracy dla dobra publicznego, jako stanu trzeciego. Poruszone zostały niemal wszystkie ważniejsze dezyderaty miejskie, a więc uznanie praw mieszczan do nabywania dóbr ziemskich, dostępu do urzędów i wyższych godności duchownych, nietykalności osobistej, niezależności sądownictwa i reprezentacji w Sejmie. Pomimo tego życzliwego i pełnego rozumu stanu, stanowiska ówczesnej publicystyki polskiej, ustawodawstwo sejmowe w połowie XVIII wieku nie od razu poszło drogą wskazaną przez najwybitniejsze umysły ówczesnej Polski. Nie małą przeszkodą w tym względzie były wpływy mocarstw ościennych, które, obawiając się wzmocnienia Polski, przeszkadzały naprawie stosunków miejskich. Pierwszem uporządkowaniem gospodarki miejskiej zajęła się za panowania Stanisława Augusta Komisja Boni Ordinis 1765 r. Dopiero jednak Wielki Sejm czteroletni z inicjatywy mężów tej miary, co ksiądz Kołłątaj, Marszałek Małachowski Stanisław i Prezydent m. stoł. Warszawy Jan Dekert, przeprowadził prawo o miastach z dnia 15/IV. 1791 roku, dzięki czemu w głównych przynajmniej zarysach ziściły się dezyderaty mieszczaństwa polskiego.

Prawa miasta zostały sankcjonowane Konstytucją 3-go Maja 1791 roku w art. III tejże. Ustawy jednak miejskie, jak i wogóle Konstytucja 3-go Maja z powodu Konfederacji Targowickiej nie zostały wprowadzone w życie.

Z tą właśnie przełomową w dziedzinie organizacji sprawy miast w Polsce chwilą, zbiega się powstanie ordynacji miejskiej miasta Łasku, nadanej mu przez jego dziedzica Teofila Załuskiego 25/X. 1790 r. Uprzedza ona bowiem prawo o miastach dnia 18/IV. 1791 r., potwierdzone Konstytucją z dn. 3-go Maja 1791 roku za ledwie o pół roku. Jak zaznaczyliśmy powyżej prawo o miastach dotyczyło tylko miast królewskich; jedynie art. 6 rzeczony Konstytucji orzeka, że „wolno też będzie dziedzicom, na swoich gruntach miasta z ludzi wolnych zakładać albo i rolników wolnością nadać, jako też miasta swe dziedziczne lokalnemi zrobić, takowe jednak osady nie będą mogły wchodzić w poczet miast wolnych, tylko gdy dziedzic instrumentem lokacyjnym nada im ziemię *dziedziczną*, a natenczas My Król dyploma confirmationis tego instrumentu za prośbą samego dziedzica wydamy i instrument lokacyjny dziedzica wpisać w też dyploma rozkażemy”. Teofil Załuski, właściciel dziedzicznego miasta Łask, któremu oczywiście nie obce były dezyderaty przewodników mieszczaństwa polskiego i zabiegi o ich przeprowadzenie ustawodawcze, drogą przez nich wskazaną nie poszedł. Wczytując się w statut, powstały z pod jego pióra, można stwierdzić, że pisał go mąż doświadczony i mądry, biegły jurysta, który wyzyskał wszystkie przysługujące mu uprawnienia, dobry administrator, jednocześnie jednak człowiek, który stoi na bezwzględnym stanowisku praw szlachty, jako stanu uprzywilejowanego, który nadto nie chce pod żadnym względem z praw tych nic uronić, ani dopuścić rozszerzeniu ich na inne stany. Poglądy Załuskiego znajdują swe oparcie w jego stanowisku politycznym, był on bowiem, jak to się okaże z dalszej wzmianki o jego osobie, uczestni-

kiem Konfederacji Targowickiej, która, pomijając wpływy państw ościennych, stała w obronie ideologii wyłączności praw stanu szlacheckiego, zwalczając Konstytucję 3-go Maja i objęte nią ustawy miejskie, jako wzruszające te właśnie prawa. Poniżej podajemy tekst ordynacji.

Ordynacya Miasta Dziedzicznego Łasku.

Teofil Woyciech Hrabia na Żaluskach Żaluski, Kasztelan Buski, Starosta Powiatowy Chęciński, Kommissarz Rzeczy-Pltey Skarbu Koronnego, Rotmistrz Kawaleryi Narodowej, Orderów Orła Białego y S. Stanisława Kawaler, Dziedzic y Pan Miasta Łasku aktualny.

Wszem w Obec y Każdemu z Osobna komu otym wiedzić należy, mianowicie Urzędowi Mieyskiemu, y Kahałowi Żydowskiemu, Miasta moiego Dziedzicznego Łasku, niemniey Obywatelom wszystkim Miasta tegoż Chrześcianom, iako też y Żydom, tudziesz wszelkim Zwierzchności moiey Dziedzicznej Urzędnikom, nakoniec Całej Publicznosci wiadomo czynię. Rząd, Sprawiedliwość y Porządek w każdym Towarzystwie, za naykonieczniejsze Potrzeby bacząc, a pragnąc by miasto moje Łask, temi utrzymywało się Prawidłę, i do lepszey sytuacji przyiść mogło. Ponieważ już to przez różne Klęski Krajowe, już przez dopuszczane z Woli Naywyższego dawniey pożary, już nakoniec, przez ciągłe zaniedbanie, wiele od swoich dawnych Ustaw odstąpiło, y do coraz większego nieładu y nieporządku przychodzi — Przeto zapobiegając dalszemu, tegoż miasta upadkowi, te następujące Stanowie onemuż Przepisy, które iako na prawach, Boskim y krajowym grontuiące się, tak nayscisley depełniane mieć chce y nakazuję — a ponieważ w mieście tym nietylko Chrześcianie lecz y Żydzi równie są osiedli, y równego urządzenia potrzebują, zaczym Ordynacya ta, tak dla Chrześcian iako dla Żydów Przepisy zawierać wsobie będzie.

N-o 1-o.

CHRZEŚCIANIE.

Wzrost y dobry byt miasta gdy zawisł najwięcey od Ludności, y Wolnej Konkurencyi wszelkiego wyznania Ludzi, Przeto stosownie do Praw Krajowych pozwalam wtym mieście zamieszkania y osiadania Różney wiary Ludziom, y tymże wszelkiego zaszczytu miejskiego; ztą jednak różnicą, iż iako Wiara Prawowierna Rzymska Katolicka, iest w Krolestwie Polskim panującą, inne zaś wiary, wolney tylko używają Tolerancyi, tak y wtym mieście obrządków swoich, y nabożeństwa, Cwiczenie, stawienie Domów obrządkowych, Cmentarzów, zrówną zawsze, po innych miastach dla Wiary Panującey Obserwą y dystynkcyą wolność mieć będą.

N-o 2-o.

URZĄD MIEYSKI.

Urząd Mieyski składać się będzie z osób Siedmiu Chrześcian, to jest z Jednego Woyta alias czyli Burmistrza Katolika, z Cterech Rådnych, y z Czterech Ławników w Połowie Katolików, którzy co Rok mają bydz obierani.

N-o 3-o.

CZAS Y SPOSÓB ELEKCYI NORMALNEY.

Na tydzień przed każdym przypadnieniem Elekcyi obwieści schodzący Urząd wszystkich Mieszczan, o dniu bliskim, nastąpić mianey Elekcyi: wdzień zaś Święta, co Rok zniydzie się cały Urząd ze wszystkiemi Gospodarzami mieszczanami

„S-o Władysława Krola”

osiadłemi o godzinie 6-tej zrana, do kościoła Kollegiaty, tam Mszy Świętej wysłuchawszy, udadzą się na Ratusz, gdzie oprzybyciu swoim przez Dzwonienie Kwadransowego czasu dadzą oznakę. Natychmiast zszedłszy się, przystąpią najprzód do Elekcyi, Trzech Kandydatów na Burmistrza, takowym każdy obierający, Kogo za Kandydatów mieć zechce, z Imienia i Przewiska, jeżeli umie Pisać, sam na Regestrze napisze, jeżeli zaś pisać nie umie, to do ucha Pisarzowi Mieyskiemu powie, a ten pod Przysięgą sekretu powiedzianego zaraz wpisze, po odbytych takowym Wotowaniu, Pisarz ziednym Radnym, y ziednym Ławnikiem Wota zliczą, y wiele Którén z Obywateli Wotów mieć będzie ogłoszą, y ztych trzech naywięcey Wotów mających, porządnie na arkusz Papieru wypiszą swoje podpisy położą, y pieczęcią Mieyską opieczętuią, y tak opieczętowaną Elekcyą, przez Dwóch Delegowanych, natychmiast do Dworu do Nominacyi, ztych trzech Kandydatów na Burmistrza wyszlą, y nierozchodząc się z Ratusza, powrotu tychże Delegowanych z Nominacyą Dziedzica, lub Zastępującego moc Jego, czekać będą: za powrotem Delegowanych, Urząd Nominacyą Dworską rozpieczętuie, y Nominowanego przez Dwor Burmistrza natychmiast Głośno przeczyta, y do wiadomości poda, po której Promulgacyi, przystąpi zaraz Urząd schodzący do Elekcyi, Cterech Radnych y Cterech Ławników wotowaniem iako wyżej, i tak do Rady, iako też y do Ławy, tych co z kolei większość Wotów Obierających mieć będą, takż Pisarz z Jednym Radnym i iednym Ławnikiem (którzy do każdej Elekcyi Pisarzowi, mają bydz dodawane) zliczą y Burmistrzowi do ogłoszenia oddadzą. a tak zakonczywszy całego Urzędu Elekcyą, Nowy Burmistrz, Radni y Ławnicy, przed Starym Urzędem natychmiast Przysięgi wykonaią, które Stary Urząd w Protokół zapisawszy, przystąpi do oddania Zwierzchności swojej Mieyskiej w Ręce Nowo Obranych, Nowi zaś starych pożegnawszy Sesyą Elekcyę zakończą.

N-o 4-o.

PRZYPADKOWA ELEKCJA

w Przypadkach Smierci, od sądenia, lub innego Ubytku, którego z Urzędu Mieyskiego, przed czasem Normalnym, wow czas w przeciągu Tygodnia iednego, wyżej przepisany Sposobem obierany, do czasu Normalney Elekcyi bydz ma.

N-o 5-o.

PORZĄDEK.

Woyt czyli Burmistrz będzie Prezydował, tak na Sessyach Sądowych, iako też y na Ekonomicznych, wprzypadku zaś Jego nieobecności, pierwszy Radny, z porządku Elekcyi: miejsce Prezydującego będzie iak stół długi na iednym koncu stołu na Prawey Stronie wzdłuż Stołu Radni, a na lewey stronie wzdłuż Stołu Ławnicy y Pisarz Mieyski siedzić będą: na drugim zaś końcu wzdłuż Stołu, za Krucyfixem na przeciw Prezydującego będą mieli miejsce Stania wnoszący Sprawy.

N-o 6-o.

KOMPLET Y DECYZJA.

Na Komplet tak w Sądowości iako y w Ekonomice dosyć będzie Trzech osób, rachuiąc wte już y Prezydującego; Decyzja każda, albo Jednomyslnością, albo większością Wotów Głośnych stanowiona będzie, Sekretne Wotowanie w żadney Materyi używane bydz niema, lecz tylko głośne dawanie zdań, na co iednomyslność, lub większość będzie, ta Decyzja Exekwowaną bydz ma, jednak to nieprzeszkadza, aby innego zdania będący, niemiał mocy się roz-

pisać, y owszem wolno rozniącemu się zdaniem, swoją opinią oddzielnie w Dziennik wpisać. Pisarz Mieyski nie będzie mieć Decydującego Głosu, lecz tylko Głos Radzący, w wszelkich Materyach; szczególnie w zdarzeniu Równości zdań, z Decyzją zasiadających, na on czas nie kto inny, tylko Pisarz tę równość zdań ma moc rozwiązać, y do której strony się przychyli, tej Decyzja Exelencyą swoją, wziąć powinna inaczej (procz zdarzenia równości) same tylko zdanie radzące Pisarz mieć będzie.

N-o 7-o.

S E S S Y E.

Aby przispieszenie sprawiedliwości było iak naypilniej administrowane, stanowie iż w tydzień punktualnie dwie Sessye Urząd Mieyski w swym komplecie odbywać powinien, to jest w każdą Szrodę Sessyą Ekonomiczną, a w każdy Czwartek Sessyą Sądową, każda zaś Sessya, aby przed południem, a nie popołudniu odprawiały się jak naywarowniej zalecam. Gdyby w którym z tych dni uroczystość iaka była naprzeszkodzie, to w Wigilją, lub na Zajutrz Sessya ma bydz złożona. W przypadkach gdzieby okoliczność zwłoki y dniowej niecierpiąca, wymagała potrzebę złożenia Extraordynaryiney Sessyi, w takich Zdarzeniach, każdego dnia, y czasu Urząd Sessye złożyć może, iednak Extraordynaryiney Sessyi złożenie od Dopełnienia Ordynaryinych uwalniać Urzędu niepowinno, lecz te swym porządkiem zawsze dopełniać ma.

N-o 8-o.

KANCELLARYA URZĘDOWA Y AKTA MIEYSKIE.

Dwie Księgi Oprawne mają bydz sporządzone, iedna będzie się zwać Dziennik Ekonomiczny, druga Dziennik Sądowy: Ekonomiczny służyć będzie do Sessyi Ekonomicznych, y wnim wszystkie Resolucje Urzędu Mieyskiego Ekonomiczne mają bydz, przez Pisarza, pod czas Sessyi wpisywane: Toż samo Sądowy służyć będzie, do Sessyi Sądowych, y wnim wszystkie Sentencye Sądowe, mają bydz równie przez Pisarza na Sessyi wpisywane. Trzecia Księga oprawna porządnie, będzie się zwać Księga Kuryalna w której zapisywane bydz mają 1-mo Elekcye Osób Urzędu Mieyskiego 2-do Decyzye na Schadzkach Generalnych wypadłe 3-tio Dyspozycye Zamkowe. Prócz tego nic wniew mieścić niema. Te tylko trzy Księgi mają bydz do czynności Urzędu Mieyskiego, powinna bydz tak że porządna, Konserwacya wszystkich Memoryałów, Inkwizycyi, Dokumentów, Rewizyi, Konskrypcyi, y innych Papierów Urzędowania Urzędu Mieyskiego tyjących się. Co się zaś tyczy Zeznawania Transakcyi, lub onych Przyimowania y wciągania, do tego Pisarz protokoły porządne mieć powinien — Całe zaś Archiwum, y Kancellarya, lubo pod Pisarza Rządem zostawać będzie, iednak Urzędu Mieyskiego Zwierzchniemu Dozorowi oddaiać się.

N-o 9-o.

KONDYCYE OBIERANIA.

W Obieraniu pierwszy wzgląd mieć należy, aby Osoby wybierane, miały Oswiecenie potrzebne na Urzędy, aby umiały pisać, czytać y rachować; y aby były osiadłe, między temi zaś Preferencyą dawać należy. 1-mo Rekomendowanym od Dworu Dziedzicznego, 2-do Kupców y Handlarzów, 3-tio Fabrykantów y Rzemieślników. 4-to Rolnikom y Szynekarzom. 5-to Synom Mieszczan osiadłych zasługującym się i zdatnym. Obrani zaś w żaden sposób od Sprawowania Urzędu wymawiać się nie mają. Osoby zaś do Mieszczaństwa nie przyjęte, na Urzędy obierane bydz nie mają: iako też o występki, iakie notowane, oraz y żadney Posessyi Mieyskiej nie mające.

POWINNOŚCI ZASIADAJĄCYCH.

Każdy Urzędnik bądź Burmistrz, bądź Radny, lub Ławnik, od żadney Sessyi czy to Sądowej, czyli Ekonomiczney, uwalniać się nie może, pod żadnym pretextem, wyiawszy następujące przypadki: 1-mo Choroby niezmysłoney, y Sąsiadom wiadomey, 2-do Wysłania lub zatrudnienia przez Resolucyą Urzędu, za Interessem Mieyskim. 3-tio Oddalenia się na czas krótki, za pozwoleniem Urzędu; Skoroby zaś (procz tych trzech zdarzeń) kto z Urzędnikow na Sessyach bywać zaniedbywał, lub Pijany przychodził, ten po Trzech krotnym upornym nieuczęszczaniu, odsądzonym y karanym bydz ma 100 Batami.

MOC Y OBOWIĄZKI BURMISTRZA.

Jako bezpieczenstwo i spokojność Publiczna, naywięcey, od Obowiazków Religij zawisły, tak naypierwszym Dozorem będzie Burmistrza, aby się nic zdroznego, atym bardziey Kryminalnego w mieście przeciw Bogu Religij Panuiącey, Rzymskiey Katolickiey, tudziez obyczayności Chrześciańskiej nie działo Przeto ztego Życia y gorszących Ludzi, oraz zwadliwych y kłotliwych, Prywatnie strofować, y Publicznie napominać będzie, Pozywać do Sądu każe, y przekonanych w Urzędzie Karać; owszystkich Ludziach przybyłych, Obywatelom donosić sobie każe, onych ściśle Examinować będzie, a podeyrzanych przytrzyma, y do Dworu doniesie, Proźniaków po prozbie włuczających się (wyiawszy tych w mieyscowi, a prawdziwie zarobić sobie na kawałek chleba niemogą) aby w mieście nieutrzymywano, będzie tego pilnie przykazywać, Zdrowych do roboty, y pracy naganiać, Obcych zaś nieużytecznych z miasta rugować ma: Podczas odpustów iednak kazdemu wolnego przystępu dozwoli, Względem Jarmarków Targów, y wkażdym czasie gdyby kto z Pospulstwa (wyiawszy Szlachtę) iaki Tumult hałas, lub Gwałty robił, takiego Burmistrz mocen iest poimać kazać, y w Turmie osadzić, y podług przewinienia Sądzić; dla tego Burmistrz w Jarmarki mianowicie, powinien kazać po kilku Młodszych Mieyskich dodawać sobie, aby wprzypadku miał kim posługiwać się, oraz dla Publicznego Dworu Miasta y Goszczących bezpieczeństwa — Miary y wagi, aby były Sprawiedliwe, według Krajowych Urządzeń; Taxy wiktuałów, mianowicie mięsa y chleba, aby niebyły zbyteczne lecz do Ceny Produktów Krajowych proporcyonowane pilnie strzedz upominać, y nieposłusznych Sądzić powinien. Zwoływać będzie Schadzki Generalne ile razy tego potrzeba bydz się okáže Urządzenie zaś tych że pilnie wykonywać będzie, wraz zprzydanemi sobie. Bruki y drogi w Mieście, aby przed każdym Domem były narządzane; Ochędostwo y czystość po ulicach, aby zachowywano nakazywać będzie. Reperacie do Miasta należące, aby w dobrym Stanie, były zawsze przez Miasto utrzymywane, jak naypilniey strzedz będzie. Podatki do Dworu od Mieszczan należące, oraz za różne Kupna, ze Dworu brane, wybierać y według urządzenia Dworu regularnie oddawać będzie Obowiazany. Szkody dochodów Dworskich, aby kto Tronkow Obcych, Piwa y Gorzałki nie podwoził, lub nierobil, oraz by przeiezdziącym obroków niepoddawał, tudziez aby (procz na Dwor) kto inny Cła Targowego Akczyzy niewybierał, przykazawać y strzedz będzie. — Nakoniec wszelkie Rozkazy Dworskie jakie tylko dane Mu będą, iako nayścisley powinien dopełniać, y owszystkim Generalnie, wiernie Dworowi donosić będzie. — Jako zas Osoba Jego w Mieście iest szczegolney władzy, tak od każdego z Osobna, y od wszystkich wogule Obserwa posłuszeństwo, y poszanowanie zachowane mu bydz powinny.

O P I S A R Z U.

Pisarz będzie zawsze od Dworu Dziedzicznego, Za Rekomendacyą Urzędu Mieyskiego Nominowanym, y będzie Dozywotnim, chyba gdyby lub opuszczał się wswych obowiazkach, lub źle się sprawował, wtedy od Sądzonym przez Sąd Zamkowy bydz może.

P O W I N N O Ś C I P I S A R Z A .

Powinnością będzie Pisarza na każdej Sessyi Sądowej y Ekonomiczney znajdować się. Dzienniki dwa, ieden Sądowy drugi Ekonomiczny sporządzać co rok i wte Regularnie, każdą Sentencyą y Resolucyą zapisywać na każdej Sessyi też do podpisu na Ratuszu przytomnym Burmistrzowi Radnym y Ławnym podawać y sam się podpisywać, wszelkie zlecenia Urzędu dopełniać: Archiwum Mieyskie y Kancellaryą, wporządku utrzymywać, Transakcye wszelkie, lub onych do Ksiąg Ingrossowania wiernie, y pilno przyjmować — w Protokołach zadnych mieysc prużnych niezostawiać Extrakty wiernie wypisywać: Oplaty od Extradyty y od Suscepty nad ustanowioną przez Dwor Taxę niebrać: wszelkie do Urzędu Jego przyłączone obowiązki pełnić, y co kolwiek od Dworu Dysponowanego będzie ściśle skuteczniać.

C Z Y N N O Ś C I R A D N Y C H Y Ł A W N Y C H .

Kiedykolwiek potrzebne będzie Deputowanie osób z Urzędu do czynności iakowych Urzędowych iako do Kalkulacyi odebranja, Jnkwizycyi wywiedzenia, Jnwentarzy Podawczych sporządzenia, wizyi Jntromissyi, Sekwestracji osób y innych: do tych używać spomiędzy siebie, Urząd powinien Radnych y Ławnych szczególnie: wczym według potrzeby wspólnie umawiać się y wyznaczać będzie.

E K O N O M I K A .

Do czynności Ekonomicznych należeć będą Jnteressa Kassowe, przeznaczanie Jch użytku, Jch Percepty y Expensy, Jnteressa ogniowe iakie kto mieć powinien narzędzia, Jch Rewizye kwartalne, Lustracye Domów wczasach przeznaczonych y przypadkowe, toż względem Konskrypcji Ludzi, y włuczęgów rugowania, Bruków Dróg Grobel y Mostów utrzymywanie ochędostwa Miasta, Ozdoby Jego Porządku dobrego, Taxy y Wagi Chleba i mięsa, Targów,, Jarmarków Odpustów Jntendencya y pilność Dozor y pomoc przeciw uszkodzaniu Prowentów Dworskich, Jch bespieczeństwa, y całości Obmyślanie, Stosunki, i Exekucya prędką wszelkich Dyspozycji Dworu Dziedzicznego te y wszelkie inne Działania, które tylko do administracyi grontowney, oraz wewnętrznego Obywateli, y miasta Rządu ściągają się, będą należeć do Ekonomicznych Urzędu Mieyskiego rozrządzeń. Dla tego obwieszczenia Dyspozycye zalecenia, y inne Urządzenia Ekonomiczne Urząd wydawać, te porządnie stanowić, y zapisywać ma z nich Rapporta uskotecznienia, Dopełnienia y wszelkie dzieła odbierać, odbierania takowe zanotowywać, słowem każdy krok postępek y czynność Urzędu na Sessyach Ekonomicznych przedsięwzięte, porządnie w Dziennik wciągać powinien.

S C H A D Z K I M I A S T A G E N E R A L N E .

Schadzki Generalne Miasta, składane bydz mają tylko wzdarzeniach następujących: 1-mo Dla Elekcyi Burmistrza y Urzędu, 2-do względem rozkładu wszelkich Podatków, Składek y Furazów, 3-tio względem nadania z Czynszu Pol y Łąk Mieyskich, 4-to względem Fonduszu Reperacyi Publicznych Mieyskich, 5-to w Dopełnieniu Dyspozycji od Dworu Dziedzicznego na Schadzke wydanych, na tych Schadzkach wszystko większością wotów Decydowane bydz ma, a wzdarzeniu równości zdań, Burmistrz drugą kryskę, może dać, dla rozwiązania równości, a gdzie się przychyli, tey strony Decyzya Exekucyą swoją wzięść powinna. Jnne zaś wszelkie w Mieście Urządzenia, zupełnie mocy władzy, y powadze Urzędu Mieyskiego

oddaią się, y onym wszyscy Obywatele Mieyscy posłusznemi (pod Surowością wzięcia Exekucyi na nieposłusznych, y Kar Pieniężnych, Cieleśnych Arbitralnych) bydz powinni; Urząd zaś przy koncu Każdego Roku Dworowi y Miastu oddawać Sprawę z Czynności swoich powinien będzie.

N-o 17-o.

KASSYER Y KASSA MIEYSKA.

Kassyerem Mieyskim będzie zawsze Nominowany od Dworu Dziedzicznego ieden z Trzech Radnych, za Rekomendacyą Miasta, ten Kassyer będzie wszelkie Podatki do Skarbu Publicznego, y do Kassy Mieyskiej należące wybierać, Regestra wybranych Percepty y Expensy porządnie y wiernie utrzymywać, wybrane Pieniądze do Skrzynki Mieyskiej składać, Skrzynka Mieyska będzie za trzema różnemi klutkami y kluczami, ieden będzie u Burmistrza, drugi u Kassyera, trzeci u Pisarza, tak aby ieden bez drugiego nie mógł onych otworzyć, będzie zaś zawsze w Domu Burmistrza. Jak zadna Expens, ztey Skrzynki, bez assygnacyi Urzędu czyniona bydz niema, tak y na przyięcie kazdey do niey Percepty od tegoż Urzędu, ma wychodzić Dyspozycya do Kassy, Procz tego na wszystko co tylko z Kassy za assygnacyą Urzędu komu płacone będzie, mają bydz odbiorących Pieniądze dawane kwity, które do rachonków Kassowych porządnie Kassyer Konserwować powinien, aby zaś Percepty y Expensy Kassy Mieyskiej, były Zwierzności Dziedzicznej wiadome, i na złe nie zostawały użyte: przeto na koncu każdego Roku, przy nowej Urzędu Elekcyi, mają bydz zdawane Rachonki przed wyznaczonym od Dworu Dziedzicznego, y klucze mający od Skrzynki Mieyskiej, będą zosób y majątków wodpowiedzi, gdyby się niewyrachowali; adopoki nie zdadzą, kalkulacyi, doputy niebędą miec Głosu, y mieysca na wszystkich Schadzkach miasta.

N-o 18-o.

S A D O W O Ś Ć.

Jako przez Administracyą Sprawiedliwosci, nayistotniey kazde Towarzystwo uszczęśliwionym Zostaie, tak ku Chwale Bożej y zachowaniu Spokojności y bezpieczeństwa Miasta, Sąd Urzędu tego następującym urządzam Sposobem.

N-o 19-o.

F O R U M O D P O W I E D Z I.

Ten Sąd naypryncypalnie służy dla Mieszczan między mieszczanami względem więc zaś Szlachty Xięży y Żydów, zachować należy taki porządek, izby zawsze Powód Sądził się w Sądzie, dla pozwanego przyzwoitym: y tak Xiądz, lub Szlachcić zaczynaiąc Sprawę Mieszczanina Pozwać powinien, do Mieyskiego Sądu, Mieszczanin zaś zaczynaiąc Sprawę, nie może Szlachcica do tego Sądu ciągnąć; tak ma być y z Żydami zachowano: Żyd gdy chce mieć Sprawę z Mieszczaninem, powinien go nie do Żydów, lecz do Urzędu pozywać: rownie Mieszczanin chcąc miec Sprawę z Żydem, niepowinien Żyda do Urzędu pozywać, lecz do Żydów, y tam się z nim Sądzić ma. w Sprawach iednak zgwałcenia Bespieczeństwa Publicznego, każdego Urząd do Sądu swego Pozywać może.

N-o 20-o.

SPRAWY DO URZĘDU NALEŻĄCE.

Sprawy rozpoznania Transakcyi iakoto 1-mo owazność Testamentów Działów y wszelkich Transakcyi Spadkowych; o Dziedzictwo y Possessye Grontów, Placów, Domów, Ogrodów Połytków Łąk &c., o sporządzenie Inwentarzów, o kalkulacyą Opiekónów y Kuratorów &c. 2-do Sprawy Prostych Długów iakoto pisanych y słownych, wexłów, kart, z Handlu lub wspólki.

wynikłych, oraz wszelkich pretensyi, do kogo bądź Formowanych zroznego zrodła & c. 3-tio Jako szkody z ognia wynikłe, kto był Jego przyczyną, o zabranie lub wyruszenie kogo gwałtowne z Possessyi Dobr stojących, lub Ruchomych, o szkody w Polach, Łąkach, Ogrodach, o zgorszenia Obrazę Boską y nie ucciwe zycie, o kradzierze, o zelzynie słowa y potwarze & c. 4-to Sprawy Jatkowe podczas Jarmarków Targów lub od Goszczących y na wzajem z kupna y przedarzy wynikłe, o zgwałcenie bezpieczeństwa Publicznego y Obyczayności, o Tumulty, Bicia, Bonty y Krzywdy, w mieście, lub na Przedmieściach popełnione. 5-to Sprawy o niezachowanie porządku Ekonomicznego Urzędu Mieyskiego, o niemienie narzędzia ogniowego wszczęcie ognia, o niewycieranie kominów, Dezolacją Domów, o nieochędnostwo y wyrzucanie Gnojów na ulice o nieutrzymanie Bruków przed Domami o Falszywe Wagi, Miary, Łokcie, o niewypiekanie Chleba proporcjonalne, y przedarz Mięsa & c. Sprawy Cechowe y Kassowe & c. 6-to Sprawy z Roku danego, o bezpieczeństwu, Sądu zgwałcenie, o Obelgę Sądu lub kogo przed Sądem, lub zuchwałę Sądowi nie uszanowanie & c. Niebędzie zas ten Sąd wazył się sądzić Spraw Kryminalnych, y Semikryminalnych żadnych, lecz w takowym zdarzeniu, z Poimanego na Uczynku, lub z oddanego Indagacją iak naydokładniejszą uczyni, y Kryminaliste, wraz ztą Indagacją pod Strażą do Przyzwoitego Sądu odeszle.

N-o 21-o.

A P E L L A C Y A.

Od wszystkich zaś wyrażonych Spraw y innych do Sądzenia przychodzących Apellacyi Urząd Mieyski odwołuiącym się do Sądu Zamkowego dopuszczać powinien, pod od sądzeniem od Urzędu Karą, wieży y Grzywień od Arbitrium Sądu Zamkowego na niedopuszczaiących, lub odwołania czynionego niezapisuiących, w Sprawach tylko Valoris Dziesięciu Złotych Polskich nieprzechodzących Appellacya niema bydz dopuszczona.

N-o 22-o.

P R A W O.

Wpisy, Process, Dekreta, Kary, Exekucya, y wszelki Sądowy Proceder, według Prawa Magdeburgskiego, po wszystkich miasteczkach Polskich używanego administrowane bydz maią, do czego Księgi Praw Magdeburgskich, konserwowane bydz maią: gdy się zaś lub z apellacyi, lub z Rewizyi przestąpienie iakowe Sprawiedliwości bydz okaże, Urząd Mieyski Sądu Zamkowego karom podpadać będzie.

N-o 23-o.

S Ł U G A M I E Y S K I.

Sługa Mieyski od wyboru Urzędu zależyć ma, będzie dożywotni lecz gdyby się źle sprawował, każdego czasu może bydz odmieniony, powinności będą Jego zwykłe. Posłuszny Urzędowi, podległy Burmistrzowi, wszelkie dopełniać winien obowiązki pilnie, wolno Miastu gdy potrzebę sądzić będzie i Innych Mieyskich Officyantów trzymać, zawsze iednak niepotrzebuiącego kosztu, chroniąc się ile możność.

N-o 24-o.

T A X A T U R I U M.

Do Kassy mieyskiej.

	Zł.	Gr.
Od Dekretu każdego po	1	—
Od Kondemnaty każdej	—	15
Od Przedaży każdej od 100 złotych po	1	—

skiego, lub Sądu Zamkowego wskazanych. Powtore, od każdego Złotego, bądź Podatków do Skarbu Publicznego opłacanych, wybierane bydz ma od Płacącego po groszy trzy do teyże Kassy Mieyskiej, nakoniec zskładki według okoliczności y potrzeb Mieyskich, iakie składane przez Obywateli Mieyskich będą, te rownie Perceptę Kassy Mieyskiej stanowić powinny. Wydatki zaś tych Prowentów Mieyskich, Urządzeniu Mieyskiego Urzędu oddaią się Którén zawsze niepotrzebnych Expens chronić się tak nią rozrządzać będzie, aby nieuchronne potrzeby miały swoje opatrzenie: zktórych nayprzód obmyślone bydz maią Pensye dla Woyta y Pisarza przyzwoite.

N-o 26-o.

O E D U K A C Y I M Ł O D I E R Z Y .

Pragnąc aby młodz tuteysza mogła brać wychowanie wpryzwoitym Swiatle Nauk Handlu y Rzemiosła, naczym miastu że będzie miec Obywateli zdatnych, w przyszłości wiele zależy, Urząd miec będzie napilney pamięci, aby Mieszczanie na iakie którego stać Dzieci swych wychowanie niezałowali, do Nauk y Maystrów oddawali niechcących zaś napominania Urzędu wtym słuchać, Burmistrz onych Dworowi donosić powinien, aby tych niedbałych Rodziców zły przykład nie zostawał bez wstydu y Kary. Dobrze zaś edukujące się młodzieży, gdy na miejscu osieyść zechcą, y swej aplikacyi okazą świadectwa, Dwór w części swej strony nagrodę pomoc y Łaskę zapewnia.

N-o 27-o.

O P I E K U N I Y K U R A T O R O W I E .

Opiekunów lub kuratorów od Urzędu Mieyskiego wyznaczonych, naypierwszą będzie powinnością Inwentarz rzeczy ruchomych, y stojących, w obecności dwóch Radnych, od Urzędu wyznaczonych spisać wiernie dokładnie, Rzeczy zepsuciu podległe sprzedać, a kwotę za nie zebraną na Procent ulokować, Dobra zaś stojące więcey dającemu arędować, Sieroty w opiece swej będące, według sposobności Edukować, Rachunki co Rok z tych Prowerków, przed wyznaczonemi od Urzędu Radnemi zdawać, a Radni o wysłuchaniu Urzędowi Sprawę czyniąc donoszą, czyli ciż Opiekoni lub kuratorowie obowiązków swoich niezaniebają, których gdy Jaka zdrożność upatrzona będzie Urząd zapozwać Karać odmieniać, y innych opiekunów lub Kuratorów do wzrostu Sierot stanowić zupełnie mocen iest y czynić powinien.

N-o 28-o.

O C E C H A C H .

Dla Subordynaci y porządku w Cechach które w tym mieście będą się znaydować; Każdy Cech powinien sobie obierać co Rok Cechmistrza, który przez dwa lata ma bydz Katolik, a w trzecim może być Dysydent; Ci Cechmistrze mają z Cechu do Posługi Burmistrza Młodszych Cechowych wyznaczać, Rząd y Gospodarstwo w Cechach utrzymywać z czego Sprawa przed Urzędem Mieyskim zdawać powinni, Toż Cechy łatwość wprzyimowaniu do Cechu każdemu żądającemu, przyzwoitego Konsztu czynić będą, niewymagając na opłaty zbyteczne, czego Burmistrz ściśle strzedz powinien, Dochód Cechowy, na Pijatyki y częstowania obracany być niemoże ale szczególnie na zapomogę Majstrów Dobrych, podupadłych, trzezwych, oraz na młodych Obywateli, którzy oczym niemają wendrować, z kondycją jeżeli się powrócić na miejsce zapiszą Reszta co tylko o Cechach w Innych Rządnych miastach iest zachowywano, to wszystko aby i tu wprowadzonym było, pilnego Staronku Urząd Mieyski dokładać będzie.

O CZELADZI Y SZKODACH POLNYCH.

Ponieważ niektórzy Gospodarze co raz to bardziej Czeladz podrożają i czas Godów Czeladzi przez to stawa się nieregularny, a z tąd dla Gospodarzów powiększa się koszt y Trudność, więc następujące stanowie Urządzenie.

1-mo Czeladz dwoma Tygodniami przed Każdym Bożym Narodzeniem ma Gospodarzom oświadczyć czy daley będzie służyć lub nie.

2-do w Przeciagu od Bożego Narodzenia do Nowego Roku Czeladz ma już gody pokończyć.

3-tio Gdyby po nowym Roku które z czeladzi Bałamuciło się bez Godów tacy Porwani przez Urząd Sądzeni y karani bydz mają.

4-to Urząd według słuszności, y okolicy zwyczajui, Placę dla Czeladzi ma postanowić, a ktoby nad takowe postanowanie podrażał, daiącego więcej Grzywnami, a biorącego Turmą Urząd Karać powinien na każdego Instancją lub Instygatora skarżącego.

5-to Naiemników także wszelkich Cenę dniową Urząd podług okolicy y zwyczajui stanowiąć, ma zniżać lub podwyższać, a ktoby nadtę więcej dawał, lub brał, powyżey rzeczonym Sposobem, karani bydz nieodstępnie mają.

Że zaś znieutralizowanie Pastuch do Bydła, Trzody y Gęsi, szkody tak w mieyskich Polach, y Łakach, iako też w Dworskich bardzo są znaczne: więc procz Pastuch Bydła miasto ma Roczno trzymać Trzodnika coby trzodę mieyską Pasał i Pastuszka do Gęsi na lato. Gdyby zaś komu w Pole lub Lakę wpędzono: temu od konia, lub iakiego bądź Bydła wpadnienie po złotemu yednemu, od Sztuki Trzudy po groszy Pietnaście, a od Sztuki Gęsi po groszy Sześć Straffu naznaczam.

O PRZYĘCIU NA MIEYSKIE.

Kazdy ktoby miał Rekomendacyą ze Dworu Dziedzicznego, lub od Obywateli Dystyngowanych, albo z swego konsztu posiadał zaletę do Obywatelstwa Mieyskiego skoroby tego pragnął, Przyjętym bydz powinien. — Przyęcie na tym zawisło, iż powinien bydz zapisany w Księgę Kuryalną y na Generalney Schadce, Przysięgę zwykłą wykonać, i Ceremonją odbyć — Gdyby zaś Urząd Mieyski takowego mimo zaleceń przyjąć wzbraniał się, y mimo napomnienia Dworu Dziedzicznego nieuskoteczniał; na ow czas Dwór Dziedziczny w Kstęgę Kuryalną przy sobie wpisać każe, y Przysięgę odbiorze, a przyjęty tym sposobem tych wszelkich Mieszczanstwa Praw używać bezpiecznie ma, które y innym służą.

DANINY I POWINNOŚCI DWORSKIE OD MIESZCZAN.

Placą mieszczenie co rocznie do Dworu Podatku Czynsz zwanego Złoty Polskich Trzysta, procz tego Szewcy Daniny Dworowi Złoty Polskich Sto dziewiędziesiąt innych Czynszów y opłat od Chandlu i Rzemiosła niedają gdy mała iest onych osiadłość, y Żydzi większą część miasta stanowiący, Plące po obsiadali y Chandel prawie cały prowadzą dla czego też w Czynszy y opłatach od Chandlu y Rzemiosła Dworowi zadosyć czynią; Gdyby iednak Successu temporis, większość Mieszczan y zarobku ciągnienie przewyższać miały, naonczas, coby z Żydów Dworowi Opłat odpaść miało, te mieszczenie ad libitum Dziedziców zastępować powinni. Powinni mieszczenie wszystkie Zboża Folwarku Łaskiego swemi Rzniwiazami Rząć, wiązać wswoje Powrusła, i wmędle układać, oraz do Rzniwa Folwarku Wolskiego, raz do oziminy, y raz do Jarzyny wszyscy wychodzić: tudzież do zprzątania Sian y Potrawów z Łak

Łaskich y Wolskich wychodzić powinni, tak aby wszystko Zgrabione, wysuszone y wkupy ułożone przez nich było. Powinni Mieszczanie na przemian z Żydami na Poczcie najbliższą z Listami, y po listy, konno posyłać: tudzież Posłanców Konnych według potrzeby Dworu dostarczać. Reparować powinni Groble między mostami będącą, y most pierwszy od miasta stawiać y utrzymywać do nich należy. Brać powinni Zboża z Folwarków Dworskich Złotym iednym każdy korzec drożey nad Targ. Nikt Domów, Placów, Grontów przedawać zastawiać, lub na inny sposób Fremarczyć bez konsensu Dworu Dziedzicznego niemoże. Propinacya Piwa y Gorzałki, wcałym mieście niczyia inna jak tylko Dworska bydz może, nikomu więc tych że Tronków robić, lub podwozić bądź na Szynk, albo na własną potrzebę pod konfiskatą, y karami nie jest wolno: ktokolwiek winami różnemi, lub innemi Tronkami Zagranicznemi Chandlować Zechce, ten o Oplatę od tych że z Dworem godzić się powinien inaczey w mieście zprzedawać onych pod animadwersyą Dworską niegodzi się. Do Łowienia Ryb na potrzebę Dworską już to w Rzekach iakoteż przy spustach stawów ile razy potrzeba wymaga według rozkazu Dworu wychodzić y Ludzi dodawać powinni, we Młynach Dworskich mlec y miarkę dawać każdy obywatel mieyski iest obowiązany, y żaden na opcych młynach, bez wyraźnego na piśmie ze Dworu Pozwolenia pod Strafem, mlec nie powinien. Jnne zaś obowiązki ozdoby y porządku miasta tyczące się dozorowi Urzędu mieyskiego są właściwe.

N-o 32-o.

Ż Y D Z I.

Gdy wtym mieście największa część osiadłości stanowią Żydzi, szczególniejszą więc opisu potrzebę upatruie za rzecz przyzwoitą ku zabespieczeniu Jch własności utrzymywaniu wposłuszeństwie y zapewnieniu Dochodów Dworowi moiemu Dziedzicznemu co Rocznie należących ato następującemi przepisy.

Artykuł 1-szy.

Rabin.

Gdy wolne czwiczanie obrządków Żydowskich Prawami Krajowemi iest dozwolone, na mocy których oddawna wtuteyszym mieście Kahaul Żydowski iest założony, do którego znaczne zokolicznych miasteczek y wsiów Iarestami poborowemi przywiązane są Parafie, Burznicza, y Kierkut są dozwolone: Przeto takowy znaczny Zbiór Żydostwa przyzwoitego Obrządkowi swemu czwiczania, y swey Duchowney Zwierzności wymaga, zatym wedłóg zwyczaiu y używania w wszelkich innych kachałach zachowuiącego się. Rabin iest naypierwszym Urzędnikiem Synagogi Żydowskiej, y w tutayszym więc Mieście Rabina takowego utrzymowanie upatruie za rzecz konieczną, ten więc Rabin zawsze od Dworu Dziedzicznego Nominowany y Jnstrowmentowany bydz powinien, którego stanowienie zrucenie, lub przemiana od Dworu Dziedzicznego zupełnie Zależy. Synagoga zaś wolność tylko ma Rekomendowania Dworowi Osoby do tego Urzędu, które o approbacją Dworską wswym wyborze y powołaniu starać się mają.

Artykuł 2-gi.

Sąd Rabinowski.

Według zwyczaiu wszystkich Kachałów Sąd Rabinowski składa się z Rabina y Duchownych Żydowskich tych więc Duchownych dobierać będzie Rabinowi Synagoga, według upatrzenia zdadności y upodobania. Sąd ten Sądzić będzie mianowicie Sprawy z Obrządków wynikłe Sprawy Pieniężne, iakoto Skryptowe, Sukcessyine, Pisanych lub Słownych Wexlów, oraz wszelkie ze Dworu Dziedzicznego pod Sąd ten odsyłane. w Sądzeniu przyzwoita i zwykła Forma zachowana bydz ma; appellacya od tego Sądu wyiawszy Sprawy obrządku tyczące, do Sądu moiego Zamkowego wiernie dopuszczona bydz powinna: Gdyby zaś kiedy zaprzeczoną lub sposobami Żydowskiemi zakazaną bydz miała, wtedy cały ten Sąd przykładowym karom Dworu Dziedzicznego podlegać będzie.

Artykuł 3-ci.

Powinności Rabina.

Jako Rabin jest najpierwszy Urzędnik Kachalny, z Ramienia Dworskiego postanowiony y pośredniczą Dworu władzę nad Żydami trzymając, tak największe ma Prawo Dwór domagać się od niego wierności posłuszeństwa y przywiązania. Najpierwszym więc być Jego powinno Staronkiem, aby wszyscy Żydzi Subordynacyi przyzwoitey dla Dworu utrzymywani byli, aby każdemu sprawiedliwość ścisła wymierzona została, aby wszelkie Dyspozycye Dworskie uskutecz- niane były: on więc sposoby zobrądku dozwolone ku dopełnieniu woli Dworu Dziedzicznego używać powinien nigdy zaś na Zatomowanie rozrządzeń Dworskich tych środków choćby nayta- iemniejszych niema się ważyć dopuszczać, te bowiem dowiedzione wodpowiedzi Dworowi Urząd Jego majątek, Osobę, y Familią wystawiały by na zniszczenie. Pilne więc dawać powinien baczenie aby takowe tajemne podstępny, na Szkodę Dworu, lub zniszczenie Protegowanych przez Dwór Żydów, ani przez niego, ani przez inne Subordynowane Osoby używane niebyły, i gdyby mimo swojej woli widział co podobnego przez innych Żydów knowanego, otym donosić Dwo- rowi, y bydz pierwszym do zapobiegania iest Jego obowiązkiem.

Artykuł 4-ty.

Starsi Kachalni.

Porządek wewnętrzny Synagogi bezpieczeństwo społeczeństwa Żydowskiego y całość Prowentów Dworu Dziedzicznego, wymagaiać Zwierzchności, któraby zbliska prowadziła Rząd karność, y Regularne Dworowi Zadosyć czynienie, w każdym mieście na ten koniec, stanowieni są starsi Kachalni, tych Ja więc na każdy Rok mieć chce obieranych przez Synagogę Żydowską w liczbie Czterech Starszych, trzech Podstarszych, y trzech Szpitalnych. Co rok więc znidą się Gospodarze y obywatele Synagogi Żydowski na Sessyą gdzie porządkiem sobie właściwym przystąpią do obrania najprzód Elektarzów, którzy od kończących urzędowanie swoje starszych odbiorą Rachonki wniydą w użycie Kassy Kachalney, rozpoznają urządzenia przez Starszych czynione, y coużytecznego do pozątku y rządu wewnętrznego Synagogi zwazać będą postanowiać. Po takowym ukonczeniu swoich czynności przed dniem Pierwszego Maja wsam ten dzień zwoiaią Sessyą Generalnąto koncem obrania potwierdzenia, lub odmienienia na Rok następuiaćy, zwyż rzeczonego starszeństwa: tych więc obrawszy wypiszą onych Elekcyą na arkusz Papieru, którą zapieczętowana do approbaty Dziedzicowi, lub zramienia Jego postanowionemu podadzą; takową Elekcyą Dziedzic mocni iest lub zaapprobować, lub osoby Jemu niezdaiaće się wymazać, a Jnne nato miejsce wpisać y które przez Niego podpisane zostaną te zupełną władzę y Zwierzchność mieć będą.

Artykuł 5-ty.

Obowiązki Starszych.

Ci starsi Sądzić będą wszelkie Zwady kłutnie; Pobicia się y Tomulty z Żydów wynikłe: wszelkie względnie dobrego Porządku w mieście przestąpione Urządzenia wszelkie na szkodę Prowentów Dworskich czynione podstępny, y oszukaństwa. Będą powinni przestrzegać, aby nikt przez Rzemieśników lub Maystrów Zawiedzonym, albo szkodnym niebył aby ieden Żyd na dru- giego zniszczenie nienastawał, aby każdy Chandel sobie właściwy prowadził awszystkiego chwy- taiąc się innym sposobu nieodbierał, będą Czynsze y Opłaty Dworowi Dziedzicznemu należące, oraz Pieniądze zabrane ze Dworu Produkta wybierać, y te do Prowentów Dworskich składać, wszelkie Dyspozycye, rozkazy y urządzenia uskuteczniać, y każdą okoliczność Rządu dobrego tyczącą się wiecznie donosić. Podatki Publiczne wybierać y wypłacać będą Krupki Kachalne, na opłacanie Wiederkafów utrzymywanie Urzędników, y inne nie uchronne wydatki Zbierać y rze- telnie wydatek zapisywać, z czego przy końcu Roku kalkulacją Elektarzów kachalnym, y Zwierzch- ności Dworskiey oddawać winni, Nakoniec wszelkie względnie nad zwyczajnych potrzeb składki Kachalne stanowić, one ku użytkowi potrzebnemu obracać, y wszelkie Urządzenia według prze- zorności Dobrey Wiary, y wspólnego Interesu Miasta nakazywać y Exekucyi onych pilnie Strzedz.

Artykuł 6-ty.

Urzędnicy Kachalni.

Jakich Urzędników konieczna potrzeba wymagać, takich Synagoga stanowić sobie iest Mocna, iakoto Wierników, szkolnych. Podszkolnych Kantorów Bakalarzów y innych: Ze zaś ci wszyscy bez znacznych Fonduszów Suficyencyi mieć niemogą, więc staraniem być powinno, każdego Obywatela, aby Liczba onych ile możności zmniejszonom była, Co się zaś tyczy zapomaganiu ubogich Żydów, tych wyjąwszy mieyscowych: ieżeli zobcych mieysc nasyłani przyjmować pod zadnym Pretextem nienależy, iako tylko wycienczenie obywatelom mieyscowym sprawujących.

Artykuł 7-my.

Opląty i powinności Dworskie od Żydów.

Co się od Żydów Dworowi Dziedzicznemu należy to się tu wyraża nayprzód Czynszu Roczne Złoty Polskich Sześć Tysięcy, lecz ad praesens dla Rewolucyi Krajowych defalkowane mają Złoty Polskich Szezyset, tak dalece iż nieplacą tylko Złoty Polskich Pięć Tysięcy Czterysta. Powtore oplacają osobno od Szynku Miodu Złoty Polskich Czterysta, od Rzezi, Złoty Polskich Czterysta, Kominowego za wycieranie Sadzy Złoty Polskich Dwieście Trzydzieści, od Piekarzy Złoty Polskich Dwieście, od Sukna przedniego y Bławatu, od Sukna Ordynaryinego po Złoty Polskich Dwieście, od Zelaza za Złoty Polskich Sto, od Wagi Złoty Polskich Sto, od Soli Złoty Polskich Sto, inne zaś Opląty od ustanowienia Dworu zależą, Obowiązani są dawać trzy razy do Roku, to leś na Święta Wielkanocne, na Zielone Świętki y na Boże Narodzenie po Mięsa wołowego pięknego Cwierci iedney, po kamieniu Łoju topionego, po Głowie Cukru Kanaru, po trzy Fonty kawy, po trzy Fonty migdałów, po trzy Fonty Ryżu, po trzy Fonty Rozynków Małych, po trzy Fonty Jmbieru, po trzy Fonty Pieprzu, Łutowego korzenia iakoto Cenamonu Gwoździków, Szafranu, Gałki Muszkatołowi, kwiatu muszkatołowego na każde Święta po Łutów trzy. Narzuty wszelkie iakoto Zboża każdy korzec Złotym Jednym nad Targ drożey przyjmować ze Dworu powinni, tudziesz warzywo, Drobie, y inne Drobiazgi według Ceny ze Dworu wydane płacić mają. Niewolno onym tak iako y mieszczanom robić Piwa, y przepalać wodek, lecz te szczególnie ze Dworu na Szynk brać powinni; Gdy zaś któren pozwolenie mieć będzie robienia Garcami, takowy iednak, samą tylko Prostkę pędzić może, i tę nie na garce, lecz Hurtem przedawać. Obcych zaś Trunków pod surowemi karami podwozić lub szynkować niegodzi się. Wina różne y inne zagraniczne Trunki bez opląty Dworowi sprzedawać niewolno; Miody tylko za powyżey wyrażoną oplątą sycić, y szynkować mogą. Na Poczte naybliższą na przemian z mieszczanami po Listy y z Listami posyłać konno powinni, tudziesz Posłańców podług potrzeby Dworskiej wrozne mieysca dostarczać mają. Powinni przepkupni brać Sol ze Dworu Beczkami według Ceny Już wydaney. Powinni krawcy wszelkie na Prawki Dworskie, toż samo y Kusmirze na każde zawołanie reperować. Rzeźnicy Bydło y Owce z Braku według umiarkowania y Ceny na Rzez brać ze Dworu powinni. Na obcych Młynach mlec niemają pod żadnym Pretextem lecz tylko na własnych Dworskich, za zwykłej miarki dawaniem. Domów Placów y wszelkich Possessyi przedawać Zastawiać, i iakimkolwiek sposobem Fremarczyć niepowinni, bez konsensu na Pismie Dziedzica. Te y wszelkie inne obowiązki według dawnych zwyczajów używane, y do upodobania Dziedziców stanowić się mogące, dopełniać są powinni.

N-o 33-o.

O Z D O B A M I A S T A.

Domu żaden obywatel stawiać nie będzie, póki mu Urząd Lenij nie wyznaczy, aby prosto ulice były Formowane porządnie, Kto ma Plac za Konsensem Dworu Dziedzicznego, ten stawiać się tylko może, Ktokolwiek nowy Dom Postawi na lat trzy od czasu Zamieszkania, wnim od wszelkich Opląt Dworskich, wolen będzie. Domy Place y Gronta, zbywane lub zastawiane,

bez konsensu Dworu Dziedzicznego pod nieważnością Tranzakcyi bydz nie mogą i żadne inne Frymarki, czego Burmistrz Pisarz y cały Urząd pod odpowiedzialią pilnować mają. Place nie mają bydz na Ogrody lub Sady obracane, tylko Domy na nich stawiane bydz mają. Place puste tak w Rynku iako też w ulicach będące mają bydz zabudowane Ktoby w Rynku Placu pustego do Roku a w ulicach do trzech lat niezabudowywał takowe Place Dwór według swej woli Dysponować będzie, a konsensa na nie dane, upadać będą, bez żadney rezerwy. Domy dezolujące się w Rynku y w Ulicach, mają bydz reparowane, gdyby właściciel po Trzechkrotnym Urzędowym napominaniu reparaować niechciał, naon czas Urząd Dworowi donosić, jeżeli mała poprawka w Facyacie w Dachy, albo inney częście, to Dwór kaze z Reparaować, a Dom do wyboru tej Expensy w Sekwestr wezmie jeżeli zas Ruyna Domu zbyteczna, niepozwała onemu Stać bez zagrożenia ustawnego całemu Miastu niebezpieczeństwem Ognia, y Pustkami swemi oszpecać będzie miasto, w takim razie, gdy właściciel lub w stanie nie będzie, lub nie zechce nowy Dom stawiać, Urząd nieodwłocznie Taxę Domu z Ruynowanego z Maystramy sporządzi, y Dom ten z Burzeniu przeznaczy, y otakowey czynności Dworowi doniesie Ktoren jeżeli zechce Dom ten rozbieże, kwotę z Taxy wynikłą w Urzędzie złoży, y Placem tym do swego upodobania rozrządzi, lub jeżeli kto zobywateli pragnąc będzie, to onemu podobney czynności, skoro z nim ułoży się dozwoli. Domy wszystkie w Rynku Kominy murowane mieć powinny, Zachęcać będzie Urząd Obywateli, aby kto może nie Budował, lecz murował a przynajmniey Facyaty z muru aby dawano, ktoby murował cały Dom ten ze Dworu darmo dziesiątą część Cegły dostanie, ktoby zaś tylko murował Facyate, Dwudziestą Część Cegły bez Pieniędzy mieć będzie, Dachy jeżeli nie z Dachowki, to Gontowe bydz mają koniecznie wcałym mieście, gdziekolwiek zaś, na jakim bądź Budynku strzecha pokazałaby się zaraz oną Urząd obedrzeć kaze bez żadnej zwłoki. Przed każdym Domem w Rynku każdy właściciel, jak Dom Jego zachodzi do Rynsztoku Połaci Bruk utrzymować powinien, y nieodwłocznie on wybrukować, według Planicy iaką Dwór wyda od Rynsztoków czterech Połaci, Szrodek Rynku aż do Ratusza Dwór kosztem swoim wybrukować y utrzymować deklaruje. Przed każdym Domem w Rynku mają bydz sadzone Drzewa, iedno od drugiego na Dziesięć Łokci y te utrzymywane Zawsze, przez każdego właściciela, wkoło zaś Ratusza Dwór Je Sadzić, y utrzymywać będzie, na każdej Połaci Rynkowej, Dwie studnie bydz mają. Kosztem Każdey Połaci, Obywateli wybite y utrzymywane: według Obrysu Dworskiego a zatym więcej nie ma bydz studzien w Rynku iako niepotrzebny koszt czyniące.

Ochędostwo, w mieście iak jest iednym znaypryncypalnieyszych Porządków, tak Burmistrz z Urzędem mocno przestrzegać będą ani w Rynku, ani na Ulicach śmieci Fecessów niewyrzucano, ani wylewano przed Domy, pod Karami, aby co Piątek przed każdym Domem Zamiatano. Błoto, y w kupki składano Które Błoto iako y z Podworzów nawozy na Pola wywożone bydz mają. Skoro zaś obowiązkiem będzie odtąd całego miasta tak Chrześcian iako y Żydów Drogi w Ulicach Czterech Pryncypalnych Sypać, y Rowy do ścieków w Rzykę bić y konserwować, więc uwolniam w Zamian miasto od Obowiązku który dotąd mieli, Grobli do utraty y mostów na niey stawiania, przyjmując zupełnie tych utrzymywanie na Dwór, iedynie tylko miasto (gdy Reperacja Tej Grobli wymagać będzie) dawać będą wedle potrzeby Fury do zawożenia Ziemi y Faszyny na Każdą Dworu rekwizycją. Bezpieczeństwo od Ognia Złodzieja, y wszelkiego nocnego przypadku wymaga straży pewney, i Regularney dotąd był zwyczaj, iż tylko z kolei z Domów wysyłano, skąd wielki nieporządek dział się przeto odtąd mieć chcę, aby byli dway struże, Jeden Kosztem Chrześcian, drugi Kosztem Żydów Rocznie utrzymowani, Ludzie pewni y trzymi: Ci struże mieć powinni każdy z nich Kosztur okuty, czyli Halabardę, y Grzechotkę Drewnianą razem chodzić niepowinni, lecz każdego osobno co dzień całą noc chodzić powinni, a przeto wdzień do innych posług używani bydz nie mają (szczególnie gdyby Publiczna Hłosta nakazana była, te oni exekwować będą) Kosztur służyć strużowi będzie, od złego Człowieka, Grzechotka do odgłosu, zatym każdą iaką Zygar na kościele wybije, taką Grzechotką stroże każdy na Pryncypalnych kilku mieyscach, w Rynku, y w Ulicach wygrzechotywać ma, y tym Sposobem y inne godziny, po każdym zaś wygrzechotaniu Godziny przespiewa Każdy te słowa — Chwalcie Boga Gospodarze już 10. 11. 12. 1. 2. 3. 4. 5. na Zegarze.

Strzeżcie Ognia y Złodzieja

innych zas krzyków na Godziny używać niemają, w Przypadku zas Strzesz Boże ognia pierwszy Stróż co dostrzeże ma Grzechotką ciągleoobracać rzadko przestawać, oraz wołać Gore, Gore, Gore, atak ztym Grzechotaniem, y wołaniem spieszo po mieście biegać, aby wszystkich pobudzić, a nayprzód obudzić kogo, coby na Gwałt poszedł dzwonić, drugi też Stróż, iak tylko pierwszego posłyszysz zaraz toż samo robić ma. Ponieważ o Ulicach powyży nic się nie wspominało więc się tu dodaie.

Na czterech Ulicach wiazdowych będą sypane Drogi, a obok nich dla scieku Rowy z poręczami, Ulice te Cztery Pryncypalne będą. 1-sza Szadkoska, która idzie od Dworu z Grobli 2-ga Sieradzka od Austeryi na Piasku ko Buznicy w Rynek, 3-cia Krakowska która idzie od Buczka prosto w Rynek, 4-ta Piotrkowska od Święty Anny przez Kanonie też w Rynek, w tych Ulicach Drzewa równie mają bydz. Sadzone przez Domami o Dziesięć Łokci Jeden od drugiego, oraz przez Kanały Ławki do domów szerokie co każdy właściciel przez swym Domem utrzymować powinien. Te zaś ulice kosztem całego miasta tak Chrześcian iako y Żydów utrzymowane będą, Na koncu każdej ulicy będą kształtne Rogatki, które miasto utrzymować będzie, w ulicach tych studnie tak mają bydz stawiane, aby drogi bynajmniey nie zajmowały. Jnne uliczki iako niepryncypalne tak zostaną iak teraz są: w Jatkowej zas przez Szrodek kanał będzie wybity, kosztem Dworu dla scieku wszelkich Fecesów po za Rynek tyłami.

N-o 34-o.

D O Z O R C A O G N I O W Y.

Będzie Dozorcą Ogniomym, nominowany od Dworu, ieden z trzech Ławnych zaś pod Dozorcą ieden z Żydów. Tych będzie powinnością Rewidować raz w raz kominy y narzędzia ogniowe, aby: (oprócz mrozów): zawsze tak w kadziach Publicznych iako y w Przykadziach Partykularnych woda doglądać stała, aby nikt po Dworze zogniem, bez Latarni, lub nakrycia niechodził przestrzegać, Ciz Regestr niżej przepisanych obywateli do Obrony spisany miec będą Opieszalnych y niedopełniających Dyspozycyi do Urzędu donosić y skarżyć będą y wewszystkim pod ścisłą odpowiedzią z osób y majątków powinności swych, y pilnego Dozoru dopełniać będą. Jak skoroby się gdzie ogień wszczon, zaraz naypierwszemi do Dozoru obrony y porządku stawać powinni.

N-o 35-o.

P O R Z Ä D E K O D O G N I A.

Doświadczenie uczy, iak miasta y wsie niemające od przypadku ognia Porządku, częstokroć wperzynę Idą a mieszkańcy nieuprzedzający, niebezpieczeństwa ogniowego po czasie Strat poniesionych zasłużą: Przeto zabezpieczając całego Miasta Publiczność następujące czynię urządzenia. 1-mo wkażdym Domu tak wielkim jak naymniejszym, bydz ma iak nayporządniejszy komin, zawsze na wiosnę oporządzony, y co Tydzień z Sadzy wycierany, do tegoż kominu z Potyłku Drabina osobna na Dachy leżąca, a na Słupie wsparta, y Bosak ieden w zelazo okuty u każdego Gospodarza, bez żadnej Excepcyi bydz powinny, oraz przed Każdym Domem Przykadek lub Beczka z wodą zawsze: (prócz Zimy): często odmienianą napełniona 2-do w rynkowych Domach kazden Gospodarz miec powinien oprócz tego Sikawkę ręczną Drewnianą iedną y węworek Skorzany Jeden. 3-tio Przy każdej Studni w Ryнку Publiczney bydz powinna kosztem tych do których studnia należy, Kadz wykrecona na Smykach z Hakiem żelaznym do koni Zakładania iedną gdy zatym Studzień w Ryнку będzie osim, więc y kadzi takich bydz ma tyleż, nierachuiąc ulicznych wiele Ich z umiarkowania wypadnie. 4-do Rozporządzenie mieszkańców do Ratonku od ognia takowe zachowane bydz ma, Formani y Piekarze na odgłos ognia natychmiast po Parze koni do kadziow stawać mają, y na miejsce ognia bez ustanku do Zupełnego ugaszenia wnich wodę wozić. Každy Gospodarz Rynekowy z Sikawką y waworkiem w tym momencie na miejsce ognia stawać powinien niewymownie. Každy zaś Uliczny z Bosą-

kiem okutym y Siekierą niebawnie krawcy y kusnierze Cech Szewski do robienia Sikawkami i Wąworkami, Szynkarze Przekupni y Grabarze do Bosaków, Cieśle, Stolarze Stelmachy do toporów, y Rzeźnicy Kowale Slusarze, Kotlarze mosiężnicy, y Rzemieślnicy Żydzi do wynoszenia y Ratowania, Rzeczy od ognia, Gospodarze Kupcy y Handlarze do pilnowania rzeczy wynoszonych, y wmiejsca bezpiecznie składanych w Przypadku takowym Burmistrz z całym Urzędem, najpierwsi bydz powinni, dla przykładu drugim dostawania na mieyscu pożaru y zachęcać wszystkich do obrony i pilności. Jeżeli miasto przyidzie do tego porządku, a mogło mieć swoją własną Sprycę na kołach, ta naysamprzód stawać powinna do gaszenia ognia. Dozorca i pod Dozorcy ogniowi pod przykładnymi karami znajdować się powinni aby porządek w obronie był zachowany; iż by każdy swojej powinności zadosyć czynił, żeby wniczym uchybienia, lub spoznienia niebyło. Ekonomów tak że Dworski z mieysowemi officelistami niebawnie dla większej aprensji Ludzi broniących y przezornego Porządku choćby wnaypoznieszy nocy w Mieyscu Pożaru stanąć powinni, y jeżeli iakie będą narzędzia Dworskie, do Obrony zdadne, te natychmiast ze sobą prowadzić każą nakoniec dla większego zachęcenia, y ubiegania się do pilnej obrony przyzwoicie aby była zasługującym sobie przeznaczona nadgroda: Kto więc pierwszy stanie Skadzią wody na Placu, ten mieć powinien nagrody Złotych Sześć, kto drugi Złotych Cztery, a kto trzeci Złotych dwa, kto pierwszy stanie za sękiem lub sikawką albo wąworkiem, ten mieć powinien Złotych trzy, drugi Złotych dwa, a trzeci Złotych Jeden; takowych Dozorcy ogniowi y Urząd pilnie uważać będą, aby nie komu innemu tylko tym sprawiedliwa nadgroda dostała się: ktoby zaś przeciwnie według obowiązku swojego, niestawił się do obrony z narzędziem sobie przepisany, Ci wszyscy pozalatwionym przypadku przez Urząd Miejski Sądzeni y karanii bydz mają, czego równie Dozorcy wraz z Urzędem Strzedz powinni, nikomu nieprzebacząc, po każdym więc takowym Przypadku dla nagrody, pilnym ma bydz Składka do której ci co ocaleni od Pożaru Pryncypalnie dokładać się mają, zaś na opieszalych Urząd nieodwłocznie Sąd złożyć powinien. Czego wszystkiego Exekucją zwierzchności moiej Dworskiej Urzędowi mieyskiemu, y Starszeństwu Synagogi nayszczegolniey Zalecam.

N-o 36-o.

S A D Z A M K O W Y.

Ten Sąd iest Dworu Dziedzicznego, cd którego nigdzie appellacya nie idzie, jednak gdyby kto sądził się bydz pokrzywdzonym memoryał do samego Dziedzica podać może.

N-o 37-o.

S K Ł A D T E G O S A D U.

Składać się będzie z dwóch osób z Sędziego, z Pisarza: Pisarz mieć tylko będzie Głos Radzący, Decyzya zaś zupełna przy Sędzim w wszelkich sprawach do tego Sądu należących.

N-o 38-o.

S P R A W Y T E G O S A D U.

Następujące Sprawy Sądzić będzie 1-mo z apelacji od Sądu Urzędowego przychodzące, 2-do Przeciw Urzędnikom mieyskim y Żydowskim, o złe sprawowanie się na Urzędach, oniezachowywanie wktórymkolwiek Ponckie niniejszey Ordynacyi, y wszelkich dyspozycji Dworskich, onie czynienie Rachunków z Kasy mieyskiej y Żydowskiej, y niedawanie Rapportów Dworowi 3-tio Sprawy zapisanego Forum obcych z mieszczanmi lub Żydami Łaskiem w Impostancyi Stu Złotych Pols. przechodzące.

N-o 39-o.

KADENCYE TEGO SĄDU.

Cztery do Roku kadencye będą tych Sądów z powinności składane, to iest Pierwsza drugiego Stycznia, druga drugiego Kwietnia, trzecia drugiego Lipca y czwarta drugiego Października, oprócz tych Kadencyi, gdyby iaka bądź Sprawa nieodwłocznego Sądu wymagała, wtedy każdego czasu wolno Sądowi temu Extraordynaryiną złożyć Sesessyą.

N-o 40-o.

PROCES W TYM SĄDZIE.

Pozwy na Kadencye Tygodniem, przed przypadnieniem Sprawy, powinny bydz kładzione, Inkwizycye, Kalkulacye y Likwidacye w Sądzie odbywać się mają. Dylacye żadne nie służą w aktualnej chorobie. Pisarz ma bydz Deputowany do odebrania Przysięgi. Kondemnata w tym Sądzie żadna nieuchodzi, lecz tak naoczny jako y Zaoczny Dekret, będą zaraz ferowane y ostateczną moc, y Exekucję mieć będą, w Extraordynaryjnych Sessyach strony bez Pozwu, tylko za obesłaniem y zawiadomieniem o Rezolucji Sądu, strony stawac, y sądzić się będą powinny.

N-o 41-o.

KANCELARYA TEGO SĄDU.

Pisarz Sądu ma te kancelaryą utrzymywać, będą dwie księgi, Dekretarz y Sentencyonarz, w Dekretarz pod czas Sądu Pisarz będzie zapisywać Każdy wyrok, zaś w Sentencyonarz Każdą Sentencyą w krótkości zapisze. Te Księgi Pisarz utrzymywać ma, a Dokumenta wszelkie za kluczem Sędziego Konserwowane będą.

N-o 42-o.

EXEKUCYA DEKRETÓW.

Exekucyą Dekretów Sąd ten gotowym wskazaniem Radnych lub Ławnych ieżeli Chześcian, Kachalnych ieżeli Żydów oznaczać będzie, y z pomocą Dworską gdy tego potrzeba wymagać zda się. Akcydensa w tym Sądzie niebędą żadne tylko Grzywny, naiakie kto skazany będzie, tak mają bydz dzielone: Nayprzód część do kasy mieyskiey lub Żydowskiey, druga część stronie, a trzecia Sądowi do skrzynki, z której nayprzod Expensancellaryi ma bądź prowadzoną, reszta zaś po każdej kadencyi, co pozostawia Sędziemu we dwóch Porcyach, a Pisarzowi w trzeciej ma się dostawać; a już wszelkie Extrakty Judykatów wydawane Darmo bydz mają.

N-o 43-o.

PRZYPOMINANIE ORDYNACYI.

Aby niniejsza Ordynacya wiak naywiększey była Obserwie, y zachowaniu, przeto nakażuią, aby przy każdej Elekcyi osób Urzędowych, oraz Starszych Kachalnych, y przykażdey Schadzie Generalney cała głośno czytana Była. pod odpowiedzialnością Dworowi Burmistrza y Pisarza, iako też Starszych Żydowskich za każde uchybienie. Niniejszy zaś Oryginał waktach mieyskich, y księgach Żydowskich iak naylepiej konserwowany bydz powinien.

Którą to Ordynacyą przy Prawach Miastu Temu służących, nihil quidquam de rogando Juri proprietati et proventibus meis, Niniejszym Opisem iak Nayuroczyściey Zawarowanym: przy Wolności używania nadanych Jarmarków y Targów wszelkiego rodzaju Handlu y Ku-

piectwa, Fabryk y Rękodzieł, oraz wszelkiego dozwolonego Zarobku: Niemniej przy całości Maiątków Obywatelskich własności y spokojnym Posiadaniu Grontów, Placów y Domów za Konsensami Dworu Dziedzicznego nadanych: które Waronki tak Mieszczanom iako y Żydcm wewszystkim służyć mają. Tak więc na wieczne Czasy chcąc oną mieć trwałą Sukcessorów moich Obliguę, aby ilomości Oney nieodmieniali, mieszkańców zaś Tuteyszych mianowicie Woyta alias Burmistrza, wraz z całym Urzędem y wszystkimi Obywatelami: Tudziesz Rabina Starszych Kahanlych y całą Synagogę, do Zachowywania się podług Oney ku wieczney Chwalle Boga upominam, y nakazuję. A dla zupełney Mocy Waloru y wagi Herbową Pieczęć przyłożyć rozkazuję, y Ręki moiej podpisem stwierdzam y Upoważniam.

Dań w Mieście Łasku Dnia 25-go Octobra 1790 R-u.

Teofil Woyciech Hra: Załuski KB.

Przechodząc do szczegółów związanych z osobą Teofila Załuskiego, jako dziedzica miasta Łasku, należy zaznaczyć, że dobra Łask już od XIII wieku znajdowały się w posiadaniu znanego w Polsce rodu Łaskich. Przyczem już w roku 1422 Jan Łaski, chorąży sieradzki, uzyskał od Króla Władysława Jagiełły prawo przemianowania Łasku na miasto. W 1620 roku dobra i miasto Łask przeszły do rodziny Wierzbowskich, mianowicie do syna Hieronima, wojewody sieradzkiego Stanisława Wierzbowskiego, który, umierając bezpotomnie, zapisał dobra te siostrze swej Ludwice, I voto Lanckorońskiej, II voto Hieronimowej Załuskiej, kasztelanice rawskiej. W połowie XVIII-go wieku dobra i miasto Łask drogą spadku przeszły na Teofila Załuskiego, który w Łasku stale zamieszkiwał. Już tytuły zamieszczone przez autora statutu w nagłówku rzeczonoego dokumentu stwierdzają, że piastował on różne urzędy, a więc stwierdzają czynny jego udział w ówczesnym życiu publicznym. Jako gorący poplecznik Szczęsnego Potockiego, Seweryna Rzewuskiego i Ksawerego Branickiego, twórców konfederacji Targowickiej, i bardzo czynny jej działacz, a następnie jako poseł opoczyński, uczestnik Sejmu Grodzieńskiego w 1792 roku, a nadto stronnik rosyjski, oraz konfident ambasadora carowej Siwersa, tak silnie naraził się opinii narodowej, a w szczególności opinii sieradzan, że ci ostatni odwrócili się od niego gromadnie. Ten stan rzeczy po ostatecznym upadku Państwa Polskiego zmusił Teofila Załuskiego do sprzedaży dóbr Łask w 1798 roku patronowi Trybunału Kaliskiego Wyganowskiemu (cena wynosiła 800.000 zł.), a sam przeniósł się do dóbr swoich w Galicji.

Syn jego Józef rehabilitował rodzinę Załuskich, służąc pod Napoleonem w pułku szwoleżerów gwardji, a później walcząc w 1831 roku jako generał brygady w sztabie Skrzyneckiego.

Po tych uwagach ogólnych pozostaje mi jeszcze w kilku słowach opisać zewnętrzną formę ordynacji oraz okoliczności, dzięki którym ciekawy ten dokument dostał się dorąk moich.

Parę lat temu podczas wywczasów letnich przebywałem we dworze Łaskim i tam z rąk obecnego właściciela dóbr Łaskowskich p. Janusza Szwejcera otrzymałem ten dokument. Ordynację w oryginale spisaną wyraźnie w księdze dużej oprawnej, dobrze utrzymanej, na papierze ówczesnym grubym, ciemnym p. Janusz Szwejcer w dniu 14 listopada 1921 roku otrzymał od ówczesnego proboszcza w Łasku ks. prałata Grzegorza Augustyniaka z poleceniem starannego jej przechowania.

Korzystając z upoważnienia danego mi przez p. Janusza Szwejcera, cenny ten, jak mniemam, dokument podaję w pełnym tekście na pożytek tych, którzy specjalnie zajmują się historją rozwoju miast polskich.

STANISŁAW RODKIEWICZ.

PRZYPISKI.

Pod literą *A* podajemy źródła, na których oparte są wstępne uwagi autora, zaś pod literą *B* źródła prawodawcze do urządzeń miejskich w granicach b. Królestwa Kongresowego aż do czasów ostatnich, jako materiał porównawczy.

A. Literatura:

- 1) „Miasta w Polsce“, napisał Jan Ptaśnik.
- 2) „Rys urządzeń municypalnych w Polsce“, Stanisław Car.
- 3) „Mieszczaństwo Warszawskie“, prof. Władysław Smoleński
- 4) „Wspomnienia o Łasku“, ks. Grzegorz Augustyniak.

B. Źródła prawodawcze:

Rzeczpospolita.

- 1) Prawo o miastach z dnia 18 kwietnia 1791 roku.
- 2) Art. III Konstytucji 3-go Maja 1791 roku, sankcjonującej prawa miast.

Księstwo Warszawskie.

- 3) Dziennik Praw tom I postanowienie z dnia 10 i 23 kwietnia 1809 roku: W Księstwie Warszawskim Prezydenci i Burmistrze łącznie z ławnikami wszyscy z ramienia Rządu stanowili zarząd municypalny.
- 4) Ustawa Konstytucyjna Księstwa Warszawskiego z dnia 22 lipca 1807 roku par. par. 67 i 68; obieralne rady municypalne z wyznaczonych w podwójnej liczbie kandydatów wylosowanych przez zebranie gminne w składzie od 10 do 30 członków.

Królestwo Kongresowe.

- 5) Konstytucja Królestwa Kongresowego z dnia 15 listopada 1815 roku, Dziennik Praw tom I art. 84 Urządzenie miast, Urządzenie Warszawy, Dz. P. t. I, str. 158 i Dz. Pr. t. VII, str. 25.
- 6) Statut organiczny (Dziennik Praw t. XIV, str. 172, art. 41) Zarząd miasta miał być poręczony zwierzchności przez zgromadzenie miejskie obierany (art. 47), wreszcie ukazem z dn. 11/X. 1842 r. (Dz. Praw t. XXX, str. 280) utworzono Magistraty, jako organy czysto urzędnicze.
- 7) Reforma Wielopolskiego. Objęła organizację miast na zasadach samorządowych (ukaz z dn. 26/III. 1861 roku, Dz. Pr. t. 57, str. 332 i statut miejski (ukaz z dnia 5/VI. 1861 r. Dz. Pr. t. 58, str. 328).
- 8) Ukaz z dnia 11/XII. 1866 roku, Dz. Pr. t. 66, str. 114 i Ukaz z dn. 29/II. 1868 r. (Dz. Pr. t. 68, str. 26): mocą powyższych ukazów Magistraty miast Królestwa przekształcone zostały na organy administracji państwowej. Organizacja Warszawy i jej Magistratu ustalona została postanowieniem Komitetu rządzącego Królestwa Polskiego z dnia 22/VI. 1870 roku.
- 9) Ustawa o samorządzie z dnia 17 października 1915 r. wydana przez władze rosyjskie z powodu wojny nie weszła w życie.
- 10) Ordynacja miejska z dnia 5 maja 1916 roku Dziennik Rozporządzeń Gen. Gub. Warszawskiego № 32 Samorząd miejski wprowadzony przez władze okupacyjne niemieckie.
- 11) Dekret o samorządzie miejskim z dnia 4/II. 1919 r. Dz. Pr. № 13. Ordynacja miejska, jaką rządzą się obecnie miasta b. Królestwa Kongresowego.

